

УДК 821.161.3«1920/1930»

І. У. Каляда

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

НАЦЫЯНАЛЬНА-ЭТНІЧНЫЯ ПРАЦЭСЫ НА БЕЛАРУСІ Ў 1920-Я ГГ.

У артыкуле разглядаюцца пытанні правядзення нацыянальна-дзяржаўнай палітыкі, вядомай як беларусізацыя, пры распрацоўцы і ажыццяўленні якой неабходна было ўлічваць шматнацыянальны склад насельніцтва Беларусі, яго сваеасаблівае рассяленне на тэрыторыі рэспублікі. Увага засяроджваецца перш за ўсё на такім накірунку, як развіццё культуры нацыянальных меншасцей, для якіх стваралася сістэма экстрэрытарыяльнай аўтаноміі; у школьнай справе вызначаўся прынцып забеспячэння правоў і магчымасцей кожнай нацыянальнасці навучаць дзяцей на роднай мове; спрыяльныя ўмовы былі створаны для развіцця літаратуры, тэатральнага мастацтва. Змяніліся адносіны да беларускай мовы, якой быў нададзены статус дзяржаўнай, а таксама былі прызнаныя раўнапраўнымі з ёй руская, яўрэйская і польская мовы.

Ключавыя словы: нацыянальная культура, палітыка беларусізацыі, нацыянальныя меншасці, беларуская мова, адукацыя, тэатральнае мастацтва, прафесійныя кадры.

I. U. Kolyada

Belarusian State Technological University

NATIONAL ETHNIC PROCESSES IN BELARUS IN 1920'S

The article deals with issues of national public policy, known as Belarusization, the design and implementation of which it was necessary to take into account the multi-ethnic composition of the population of Belarus, its original settlement on the territory of the republic. Attention focuses primarily on such areas as the development of national minority cultures, which created a system of extraterritorial autonomy; the school actually determined by the principle of the right of every nationality i opportunities to educate their children in their native language; favorable conditions have been created for the development of literature, theater. The attitude to the Belarusian language, which was given the status of the state, and were recognized as equal with her Russian, Hebrew and Polish.

Key words: national culture, Belarusization policy, national minorities, the Belarusian language, education, performing arts, professional staff.

Уводзіны. У гісторыі нашай краіны 1920-я гады вядомыя як час правядзення беларусізацыі – палітыкі нацыянальна-дзяржаўнага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва. Афіцыйны статус дзяржаўнай яна атрымала з прыняццем на II сесіі ЦВК БССР (ліпень 1924 г.) пастановы «Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі» і рэзалюцыі пленума ЦК КП(б)Б (ліпень 1924 г.) «Аб праграме работ па правядзенні нацыянальнай палітыкі партыі ў Беларусі». Згодна гэтым пастановам, раўнапраўнымі на тэрыторыі Беларусі абвяшчаліся беларуская, руская, яўрэйская і польская мовы. Да гэтага часу на Беларусі ўжывалася пераважна руская мова. Беларуская мова выконвала мізэрны аб'ём сацыяльных функцый, нягледзячы на тое, што карэннае насельніцтва складала 80%. Для ўжывання яўрэйскай і польскай моў таксама не знаходзілася месца ў грамадскім жыцці, хаця на іх носбітаў прыпадаў значны працэнт у агульным складзе насельніцтва Беларусі.

Вызначаныя ў пастановах меры па беларусізацыі адкрывалі шырокія магчымасці для

ажыццяўлення ідэй беларускага адраджэння, адначасова звярталася ўвага на такія асаблівасці, як нацыянальны і сацыяльны склад насельніцтва, яго своеасаблівае рассяленне на тэрыторыі рэспублікі, нізкі ўзровень эканамічнага развіцця краіны і інш.

Асноўная частка. Па перапісе 1926 г., пасля другога ўзбуйнення БССР доля беларусаў у агульным складзе насельніцтва складала 80,6% (1922 г. – 74,8%), яўрэяў – 8,2%, рускіх – 7,7%, палякаў – 2%, украінцаў – 0,7%, латышоў – 0,3%, літоўцаў, немцаў, татараў – па 0,1%, усіх іншых – 0,2% [1, с. 60]. Як бачна, яўрэі, рускія, палякі з'яўляліся найбольш вялікімі нацыянальнымі меншасцямі.

Беларусы галоўным чынам пражывалі ў вёсках, яўрэі, у сілу існаваўшай пры царызме рысы асёдласці, канцэнтраваліся ў мястэчках і гарадах, складаючы часам да 40–60% колькасці іх жыхароў. У гарадах большай часткаю пражывалі і рускія, хаця нямала іх было і ў сёлах. Астатнія нацыянальныя меншасці жылі як у гарадах, так і ў вёсках, утвараючы нярэдка даволі кампактныя групы. Такое рассяленне стварала

свайго роду нацыянальны разрыў паміж горадам і вёскай, а таксама ўносіла спецыфіку ў моўнае становішча – рускамоўны горад і беларускамоўная вёска.

Інтэрэсы нацыянальных меншасцей, якія жылі на тэрыторыі Беларусі, не засталіся без увагі, што стала характэрнай рысай беларусізацыі. Беларускія нацыянальна-дэмакратычныя дзеячы, у тым ліку і савецкага перыяду, добра разумелі, што поспехі на шляху нацыянальнага адраджэння будуць залежаць і ад таго, як успрымуць новую палітыку іншыя этнічныя супольнасці. Адносіны да іх мовы і культуры былі аналагічнымі адносінам да беларускай мовы і культуры. Іх развіццё падтрымлівалася, забяспечвалася матэрыяльна і арганізацыйна. І дзякуючы гэтаму, з боку прадстаўнікоў некарэннай нацыянальнасці не назіралася якіх-небудзь сур'ёзных пярэчанняў, супраціўлення гэтай палітыцы. Больш таго, беларусізацыя 1920-х гг. дала багата прыкладаў плённай працы прадстаўнікоў рускай, польскай, яўрэйскай, украінскай і іншых нацыянальнасцей на ніве беларускай культуры.

Адзначым тое, што для гэтых народаў стваралася сістэма так званай экстэрытарыяльнай аўтаноміі, якая прадугледжвала арганізацыю сельскіх і гарадскіх нацыянальных Саветаў там, дзе жыло больш чым 500 прадстаўнікоў той ці іншай нацыянальнасці. І калі ў 1924 г. у Беларусі існавала ўсяго 9 нацыянальных Саветаў (7 яўрэйскіх і 2 латышскіх), то ў 1929 г. – 67 (23 яўрэйскіх, 19 польскіх, 16 расійскіх, 5 латышскіх, 2 украінскіх і 2 нямецкіх) [2, с. 32]. Для больш чым 10 тыс. прадстаўнікоў гэтых народаў ствараліся нацыянальныя раёны, на тэрыторыі якіх ажыццяўлялася свая мінікарэнізацыя і мінінацыяналізацыя. Напрыклад, такі раён быў створаны недалёка ад Мінска з цэнтрам у мястэчку Койданава (Польскі нацыянальны раён імя Ф. Дзяржынскага).

Пры арганізацыі нацыянальных Саветаў галоўнай мэтай ставілася пераадоленне міжнацыянальных варожых адносін. Да таго ж дзейнасць нацсаветаў садзейнічала гаспадарчаму ўздыву, развіццю кааперацыі, абуджэнню нацыянальнай самасвядомасці, павышэнню культурнага ўзроўню. Разам з тым у рабоце Саветаў назіраліся сур'ёзныя недахопы і адмоўныя моманты. У шматлікіх партыйных і савецкіх дакументах, запісках, дасланых у ЦВК БССР, адзначалася, што ў некаторых мясцінах пры арганізацыі нацыянальных Саветаў увасабляліся выключна нацыянальныя прынцыпы без уліку тэрытарыяльных. Былі выпадкі, калі яўрэйскія месчачковыя Саветы абслугоўвалі толькі яўрэйскае насельніцтва, а ўсе астатнія, хто пражываў на тэрыторыі гэтага Савета, вымушаны былі звяртацца ў сельскі

савет, размешчаны даволі далёка (напрыклад, так было ў Мазырскай акрузе).

Вядома, такая арганізацыя не садзейнічала ўзаемаразуменню між нацыянальнасцямі, часам прыводзіла да палітычных, сацыяльных супярэчнасцей і канфліктаў ва ўзаемаадносінах паміж рознымі нацыянальнымі супольнасцямі.

У комплексе ўсіх распрацаваных мерапрыемстваў па беларусізацыі грамадскага жыцця ў рэспубліцы першачарговае значэнне надавалася сістэме народнай адукацыі. Зыходным прынцыпам нацыянальнай палітыкі ў школьнай справе вызначаўся прынцып забеспячэння правоў і магчымасцей кожнай нацыянальнасці, пражываючай на Беларусі, навучаць дзяцей на роднай мове адпаведна іх удзельнай вазе ў агульнай колькасці насельніцтва і жаданню бацькоў. Палітыка беларусізацыі з яе прыярытэтам беларускай мовы і культуры ні ў сваіх гістарычных вытоках, ні ў час свайго найвышэйшага ўзлету ў 1920-я гг. ніколі не несла ў сабе пагардлівых адносін да моў і культур іншых народаў. Наадварот, адносіны да іх былі аналагічнымі адносінам да беларускай мовы і беларускай культуры. Побач з беларускімі адчыняліся школы і класы з роднай мовай выкладання для прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей: рускай, яўрэйскай, польскай, украінскай і інш.

Хутка развівалася сетка яўрэйскіх школ. Калі ў 1924/25 навучальным годзе ў БССР дзейнічала 87 пачатковых і 42 сямігадовыя яўрэйскія школы з ахопам да 19 тыс. вучняў, то ўжо ў 1926/27 навучальным годзе колькасць пачатковых школ павялічылася да 132–147, а сямігадовых – да 50–53, што складала адпаведна 3 і 18% ад агульнай колькасці такіх школ у рэспубліцы. Агульная колькасць вучняў складала больш за 24 тыс. чалавек [3, с. 254]. Адкрыццё школ садзейнічала павелічэнню ахопу навучаннем дзяцей яўрэйскай нацыянальнасці.

У той жа час неабходна адзначыць, што ў пачатку 1920-х гг. у рэспубліцы былі забаронены ўсе ўстановы традыцыйна-рэлігійнай яўрэйскай адукацыі. Яшчэ ў верасні 1921 г. было прынята рашэнне Наркамсветы БССР аб закрыцці хэдэраў (прыватных яўрэйскіх школ) і пераўтварэнні іх у «совшколы». Гэта была цэлая кампанія, якая суправаджалася моцнай агітацыяй – сходамі яўрэй-камуністаў, мітынгамі і іншымі мерапрыемствамі. Падобныя абставіны прыводзілі ў асобных выпадках да абасобленасці часткі яўрэйў і нават узнікнення антысавецкіх настрояў.

Работа па арганізацыі польскіх школ прайшла больш складана ў сувязі з распыленасцю пражывання польскага насельніцтва. Тут ствараліся аднакамплектныя школы. Але мелі месца выпадкі, калі яны адчыняліся сярод

беларусаў-католікаў, якія не заўсёды жадалі вучаць польскую мову.

У выніку абмеркавання пытання аб школьным будаўніцтве сярод гэтай катэгорыі насельніцтва ў жніўні 1925 г. было прынята рашэнне аб паступовым пераводзе школ, якія абслугоўвалі беларусаў-католікаў, на беларускую мову, пры гэтым намячалася пакінуць польскую мову як абавязковы прадмет навучання. Калі ў 1925/26 навучальным годзе ў БССР налічвалася 98 польскіх школ, то ў 1926/27 – 138 [3, с. 254]. Акрамя польскіх школ, меліся беларускія школы з выкладаннем польскай мовы.

У 1925/26 навучальным годзе адчыніліся першыя дзве літоўскія школы ў Полацкай акрузе. У 1927 г. іх было 10.

Наогул, у 1927 г. выкладанне ў школах Беларусі вялося на 8 нацыянальных мовах.

Працэнт нацыянальных школ адпавядаў колькасці насельніцтва асобнай нацыянальнасці, за выключэннем яўрэйскіх і часткова рускіх (4-гадовых) школ. Неадпаведнасць у адносінах школ на яўрэйскай мове тлумачыцца, галоўным чынам, імкненнем яўрэйскага насельніцтва пасылаць сваіх дзяцей у беларускія і рускія школы; у адносінах рускіх школ тлумачыцца тым, што 4-гадовыя школы знаходзіліся ў сельскай мясцовасці. Рускае гарадское насельніцтва абслугоўвалася 7-гадовымі працоўнымі школамі на рускай мове ў аднолькавай меры з іншымі нацыянальнасцямі.

Пры існаваўшых у цэлым даволі прыхільных адносінах да правадзімай кампаніі выказваліся думкі аб тым, што, напрыклад, рускія школы на Беларусі наогул не патрэбны, таму што «не хапае ні патрэбных кніг і навуковых прылад, ні належных настаўнікаў», а калі на Беларусі і павінна існаваць рабоча-сялянская школа, то гэта «можа быць школа пераважна беларуская і толькі за нязначным выключэннем – яўрэйская ці польская, але ніяк не расійская...» [4, с. 94].

У асобных выпадках назіраўся рэзкі кантраст паміж памяшканнямі і абсталяваннем, напрыклад, яўрэйскай і беларускай школы ў адной мясцовасці. Гэта прыводзіла да таго, што яўрэйская школа дадзенай мясцовасці разглядалася як школа другога гатунку і спрыяла адліву вучняў з гэтай школы ў беларускія ці рускія школы. Зразумела, што падобныя парадоксы выклікалі незадаволенасць як часткі рускамоўнага насельніцтва, так і прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцей.

У перыяд ажыццяўлення беларусізацыі адной з самых вострых была праблема адукаваных кадраў. А станаўленне сеткі адукацыі нацыянальных меншасцей патрабавала хуткай падрыхтоўкі адпаведных педагогічных кадраў. Першы нацыянальны яўрэйскі педтэхнікум

быў адкрыты ўжо ў 1921 г. У 1926/27 навучальным годзе працавала 3 такіх тэхнікумы – у Мінску, Віцебску і Гомелі (493 навучэнцы). Акрамя таго, у 1926 г. у Мінску пачалі працаваць двухгадовыя яўрэйскія педкурсы, разлічаныя на 50 слухачоў.

Для падрыхтоўкі настаўнікаў польскіх школ у 1923 г. у Мінску адкрыўся польскі педагогічны тэхнікум, у якім дзейнічала завочнае аддзяленне. Аднак ён забяспечваў школы настаўнікамі толькі на 35–40%, таму ў 1926 г. пры тэхнікуме пачалі працаваць двухгадовыя курсы. Акрамя таго, з сакавіка 1928 г. Наркамат асветы БССР стаў пасылаць жадаючых на аднагадовыя курсы па падрыхтоўцы настаўнікаў для польскіх школ, якія дзейнічалі ў Кіеве. Таксама ў Кіеве пры польскім тэхнікуме праводзіўся аднагадовы педагогічны семінар, пасля заканчэння якога слухачы атрымлівалі кваліфікацыю выкладчыка адпаведных дысцыплін у польскіх школах.

Улічваючы невялікую колькасць латышскіх і літоўскіх школ, было немэтазгодным адчыняць педагогічныя тэхнікумы па вывучэнні гэтых моў. Для падрыхтоўкі латышскіх настаўнікаў Наркамасветы штогод пасылаў у Ленінградскі латышскі педтэхнікум па 10 стыпендыятаў.

Кадры настаўнікаў для школ нацыянальных меншасцей рыхтаваў таксама Камуністычны ўніверсітэт народаў Захаду ў Маскве.

З мэтай падрыхтоўкі кадраў вышэйшай кваліфікацыі ў 1924 г. пры яўрэйскім аддзяленні педагогічнага факультэта БДУ стала працаваць школа, дзе студэнты маглі праходзіць педагогічную практыку, а ў 1926 г. была адчынена яўрэйская секцыя для падрыхтоўкі студэнтаў, паступаючых на яўрэйскае аддзяленне педфака. Трэба зазначыць, што дзейнасць яўрэйскага аддзялення з кожным годам набывала сталасць, больш грунтоўнымі становіліся вучэбныя праграмы, павышаўся ўзровень выкладання. Так, усе вучэбныя планы і праграмы аддзялення ў 1925/26 навучальным годзе былі падрыхтаваны на яўрэйскай мове. У значнай ступені павялічылася колькасць канкрэтна яўрэйскіх прадметаў, да 45% усіх дысцыплін выкладалася на старажытнаяўрэйскай мове. Быў распрацаваны і чытаўся шэраг паглыбленых курсаў, асабліва па яўрэйскай гісторыі і філалогіі («Гісторыя яўрэяў Літвы, Украіны і Беларусі», «Гісторыя яўрэйскай адукацыі» і інш.). На вывучэнне роднай мовы адводзілася 4–6 гадзін у тыдзень.

Пры педфаку БДУ працавала таксама і польская секцыя, дзе была створана кафедра польскай мовы.

У 1920-я гг. вялікую ролю ў навукова-культурным жыцці Беларусі адыграў Інстытут беларускай культуры, у складзе якога працавалі 4 нацыянальных аддзелаў: яўрэйскі, польскі, літоўскі і

латышскі, якія вялі навуковыя даследаванні мовы, гісторыі, этнаграфіі, культуры асобных нацыянальнасцей. Інстытут стаў асяродкам беларускай навукова-культурнай і грамадскай думкі. У 1929 г. на базе Інбелкульту была ўтворана Акадэмія навук БССР, пры якой для распрацоўкі навуковых і культурных праблем, звязаных з асаблівасцямі тых ці іншых нацыянальнасцей, былі арганізаваны яўрэйская, польская і латышская секцыі. Напрыклад, яўрэйская секцыя мела ў сваім складзе лінгвістычную, літаратурную, сацыяльна-эканамічную і фальклорную камісіі, якія распрацоўвалі пытанні па гісторыі яўрэяў у Беларусі і Літве, па гісторыі каланізацыі, рэкруччыне і інш.

Яшчэ адной складанай праблемай было забеспячэнне неабходнай літаратурай, падручнікамі, выданне часопісаў, што было звязана з надзвычайнай адсталасцю друкарскай тэхнікі (у 1929 г. у друкарнях Белдзяржвыдавецтва 80% усіх працаў ажыццяўлялася ручным спосабам). Разам з тым наркам асветы А. В. Баліцкі, выступаючы з дакладам на VIII Усебеларускім з'ездзе Саветаў у 1927 г., адзначыў, што нягледзячы на такое становішча, «падручнікамі і літаратурай культурна-асветніцкія ўстановы, абслугоўваючыя нацыянальныя меншасці, задавальняюцца не ў меншай меры, чым культурна-асветніцкія ўстановы, што абслугоўваюць беларускае насельніцтва» [5, с. 29]. Калі ў 1924–1925 гг. Белдзяржвыдавецтва выдавала кнігі на 4 мовах – беларускай, рускай, яўрэйскай і польскай, то ў 1927–1928 гг. – ужо на 6 (яшчэ літоўскай і латышскай). Акрамя таго, падручнікі для літоўскіх школ выпісваліся з Літвы, літаратура на латышскай мове друкавалася ў Маскве, у латышскім выдавецтве «Праметэй». На Беларусі працавала польскае выдавецтва «Культура», да таго ж польская літаратура набывалася яшчэ і ў Польшчы.

Шырокая праца вялася па вывучэнні попыту на кнігі, для чаго ў кожнай акрузе вылучаліся спецыяльныя лаўкі, а ў Мінску пры Цэнтральным доме селяніна быў арганізаваны спецыяльны кіёск. Вялікая ўвага надавалася распаўсюджванню літаратуры, асабліва на вёсцы. Прасоўванне кнігі лічылася не толькі вялікай культурнай справай, але і важнай палітычнай працай, што дапамагала правядзенню нацыянальнай палітыкі. На вёсцы кнігі прадаваліся праз настаўнікаў і лістаносцаў. Першачарговай задачай лічылася прасоўванне кніг не толькі на беларускай мове, але і на іншых нацыянальных мовах. Таму пры Белдзяржвыдавецтве пачалі дзейнічаць рускія аддзелы, дзе прадавалася рускамоўная літаратура, якая завозілася з Расіі. Распаўсюджваннем літаратуры

на яўрэйскай мове займалася спецыяльнае аддзяленне «Школа і кніга», якое ў 1927 г. мела 2 магазіны ў Мінску і 8 – у акруговых гарадах.

У 1927 г. на мовах нацыянальных меншасцей выдаваліся газеты і часопісы: на польскай мове – газета «Орка», на рускай – «Рабочий», «Заря Запада», «Полесская правда», на яўрэйскай – газета «Акцябр», для моладзі – «Юнгер-Арбайтэр», часопіс «Штэрн», на літоўскай мове – газета «Чырвоны араты». Наогул, у 1928 г. з 17 рэспубліканскіх газет 9 выходзілі на беларускай мове, 4 – на рускай, 2 – на польскай, 1 – на яўрэйскай і 1 – на літоўскай [2, с. 29–30].

У 1923 г. у Мінску была ўтворана яўрэйская літаратурная група «Юнгер Арбайтэр» («Малады рабочы»), якая працавала ў двух напрамках: навучанне і грамадская праца сярод рабочых і моладзі (праводзілі адкрытыя вечары ў рабочых клубах, вязжалі ў мястэчкі). Былі арганізаваны літаратурныя гурткі ў Мінску, Віцебску, Полацку. У 1928 г. група ўлілася ў беларускую асацыяцыю пралетарскіх пісьменнікаў у якасці нацыянальнай секцыі. Разам з літаратурай набірала моц і нацыянальнае тэатральнае мастацтва. У 1929 г. на Беларусі працавалі Дзяржаўны яўрэйскі тэатр, Яўрэйскі і Польскі вандроўныя тэатры, шматлікія студыі і самадзейныя тэатральныя калектывы. Цікава адзначыць, што ў плане работы, напрыклад, Яўрэйскага дзяржаўнага тэатра былі такія пункты, як «укараненне яўрэйскай мовы як у размовах, так і ў вывучэнні гісторыі і літаратуры» і, разам з тым, «вывучэнне гісторыі беларускай культуры і мовы ў першую чаргу сярод акцёраў» [6, с. 78]. Падобная праца вялася і ва ўсіх іншых нацыянальных тэатрах, што сведчыць аб тым, што развіццё тэатральнага мастацтва ў 1920-я гг. ішло ў агульным рэчышчы беларусізацыі. У гэты перыяд выпрацоўваліся суадносіны класічнага рэпертуару і тагачасных сцэнічных твораў, з улікам папярэдніх тэатральных традыцый закладваліся асновы новых, ішоў пошук удасканалення прафесійнага майстэрства адпаведна задачам стварэння новага грамадства.

Заклучэнне. Такім чынам, пры распрацоўцы і ажыццяўленні беларусізацыі значная ўвага надавалася таму, каб на тэрыторыі Беларусі мелі магчымасць развіваць сваю мову і культуру і прадстаўнікі нацыянальных меншасцей. Беларусізацыя, ставячы сваёй галоўнай мэтай развіццё беларускай мовы і культуры беларускага народа, ніколі не несла ў сабе пагардлівых адносін да мовы і культуры народаў іншых нацыянальнасцей. Наадварот, адносіны з імі будаваліся так, каб развівалася не толькі сваё, беларускае, але і тое, што належыла

рускай, польскай, яўрэйскай і іншым нацыянальнасцям. Такія кантакты вялі да ўзаемаўзбагачэння культур гэтых народаў, што было

пажаданым для кожнага з іх і доўгі час падтрымлівалася як афіцыйнымі ўладамі, так і мастацкай інтэлігенцыяй, шырокімі масамі людзей.

Літаратура

1. Будзін Ш. А. Нацыянальнае пытанне. Менск: Дзяржаўнае выд-ва Беларусі, 1932. 392 с.
2. Асноўныя вынікі работы ўраду БССР. Да перавыбараў Саветаў. 1928–1929 г. Менск: Выд-ва ЦВК і СНК БССР, 1928. 150 с.
3. Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі. Мінск: Экаперспектыва, 1997. 486 с.
4. Харэвіч А. Школа і палітыка // Польшча. 1924. № 3. С. 90–96.
5. Восьмы Усебеларускі з'езд Саветаў. Стэнаграфічная справаздача. Мінск: Выд-ва ЦВК БССР, 1927. 86 с.
6. Дунец Х. Яўрэйскае культурнае будаўніцтва ў БССР // Маладняк. 1929. № 2. С. 75–81.

References

1. Bydin Sh. A. *Natsyyanal'nae pytanne* [National question]. Minsk, Dzyarzhhaunae vydavetstva BSSR Publ., 1932. 392 p.
2. *Asnoynyya vyniki raboty uradu BSSR. Da peravyabarau savetau. 1928–1929* [The main results of the government of the BSSR. For reelection of the Soviets. 1928–1929]. Minsk, TsVK i SNK BSSR Publ., 1928. 150 p.
3. Lych L., Novitsky U. *Gistoriya kul'tury Belarusi* [History of Belarusian culture]. Minsk, Ekaperspektyva Publ., 1997. 486 p.
4. Kharevich A. School and politics. *Polymya* [Flame], 1924, no. 3, pp. 90–96 (In Belarusian).
5. *Vos'my Usebelaruski z'ezd Savetau. Stenagrafichnaya spravazdacha* [The Eighth All-Belarusian Congress of Soviets. Verbatim Report]. Minsk, TsVK BSSR Publ., 1927. 86 p.
6. Dunets H. Jewish cultural construction in the BSSR. *Maladnyak* [Youth], 1929, no. 2, pp. 75–81 (In Belarusian).

Інфармацыя пра аўтара

Каляда Іна Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Свядлова, 13а, Рэспубліка Беларусь).

Information about the author

Kolyada Ina Uladzimirauna – PhD (History), Associate Professor, Assistant Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus).

Паступіў 10.05.2018